

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Copyright by Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Recenzent naukowy:

prof. zw. dr hab. Witold Stankowski

Projekt okładki, skład komputerowy, przygotowanie do druku i druk:

REMAR, www.remar-sosnowiec.pl

e-mail: wydawnictwo@remar-sosnowiec.pl

ISBN: 978-83-61975-21-2

Uniwersytet Śląski Katowice

2012

Anna Czyż, Sebastian Kubas

Czechy i Słowacja.
Politologiczne studium wspólnej
i oddzielnej państwowości

Katowice 2012

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Rozdział I. Czesi i Słowacy w drodze do wspólnego państwa	15
1. Rozwój tożsamości politycznej Czechów i Słowaków w procesie zdobywania historycznych doświadczeń przed utworzeniem wspólnego państwa	15
1.1. Czeskie tradycje polityczne.....	15
1.2. Słowackie tradycje polityczne.....	24
1.3. Stosunek Czechów i Słowaków do idei czechosłowakizmu na przełomie XIX i XX wieku.....	27
1.4. Proces dojrzewania koncepcji wspólnego państwa. Narodziny Czechosłowacji.....	29
Rozdział II. W czasach I i II Republiki (1918-1939)	33
2.1. Początki wspólnoty państwowej Czechów i Słowaków w okresie I Republiki.....	33
2.2. Normatywne podstawy systemu politycznego I Republiki	37
2.3. Dynamika rozwoju systemu politycznego czechosłowackiej demokracji kierowanej	40
2.4. Druga Republika Czechosłowacji (lata 1938-1939).....	51
Rozdział III. Czechy i Słowacja w okresie II wojny światowej	55
3.1. Protektorat Czech i Moraw	55
3.2. Autorytarna Republika Słowacji	58
Rozdział IV. Socjalizm w Czechosłowacji. Narodziny, rozwój, upadek	63
4.1. Między Wschodem i Zachodem - próba utrzymania niezależności państwowej w latach 1945-1948	63
4.2. Stalinizacja czechosłowackiego socjalizmu po 1948 roku	73
4.3. Praska Wiosna, inwazja wojsk Układu Warszawskiego, proces normalizacji.....	81
4.4. Opozycja antysystemowa i zmierzch czechosłowackiego socjalizmu. Aksamiтна Rewolucja	90

Rozdział V. Czechy i Słowacja w latach 90. XX wieku	99
5.1. Wybory parlamentarne w Czechosłowacji w 1990 roku.....	99
5.2. Wybory parlamentarne w Czechosłowacji w 1992 roku.....	101
5.3. Wybory parlamentarne na Słowacji w 1994 roku.....	105
5.4. Wybory parlamentarne w Czechach w 1996 roku.....	107
5.5. Wybory parlamentarne w Czechach i na Słowacji w 1998 roku.....	109
5.6. Wybory do Senatu w Czechach w 2000 roku.....	113
5.7. Wybory samorządowe w Czechach i na Słowacji w 1990, 1994, 1998 roku.....	113
5.8. Opcja europejska i euroatlantycka w polityce zagranicznej Czech i Słowacji po 1989 roku.....	118
Rozdział VI. Czechy i Słowacja w I dekadzie XXI wieku	125
6.1. Wybory parlamentarne w Czechach i na Słowacji w 2002 roku.....	125
6.2. Wybory do Senatu w Czechach w 2004 roku.....	131
6.3. Wybory parlamentarne w Czechach i na Słowacji w 2006 roku.....	131
6.4. Wybory do Senatu w Czechach w 2008 roku.....	138
6.5. Wybory parlamentarne w Czechach i na Słowacji w 2010 roku.....	138
6.6. Wybory parlamentarne na Słowacji w 2012 roku.....	142
6.7. Wybory samorządowe w Czechach i na Słowacji.....	143
6.7.1. Wybory gminne w Czechach i na Słowacji w 2002, 2006, 2010 roku.....	143
6.7.2. Wybory regionalne w Czechach w 2000, 2004, 2008 roku.....	144
6.7.3. Wybory regionalne na Słowacji w 2001, 2005, 2009 roku.....	146
6.8. Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 i 2009 roku.....	149
Rozdział VII. System polityczny Czech	153
7.1. Władza ustawodawcza (Izba Poselska i Senat).....	153
7.1.1. Status prawny deputowanego.....	153
7.1.2. Tryb pracy.....	154
7.1.3. Organizacja wewnętrzna.....	155
7.1.4. Kompetencje.....	156
7.2. Władza wykonawcza (prezydent i rząd).....	160
7.2.1. Głowa państwa.....	160
7.2.2. Rada Ministrów.....	162
7.2.3. Administracja publiczna i samorząd terytorialny.....	162
7.3. Władza sądownicza.....	166
7.3.1. Trybunał Konstytucyjny.....	166
7.4. Główne partie polityczne Czech.....	167

Rozdział VIII. System polityczny Słowacji	173
8.1. Władza ustawodawcza (Rada Narodowa).....	173
8.1.1. Status prawny deputowanego.....	174
8.1.2. Tryb pracy.....	175
8.1.3. Organizacja wewnętrzna.....	175
8.1.4. Kompetencje.....	175
8.2. Władza wykonawcza (prezydent i rząd).....	177
8.2.1. Głowa państwa.....	177
8.2.2. Rada Ministrów.....	179
8.2.3. Administracja publiczna i samorząd terytorialny.....	180
8.3. Władza sądownicza.....	182
8.3.1. Trybunał Konstytucyjny.....	184
8.4. Główne partie polityczne Słowacji.....	185
8.4.1. System partyjny.....	185
8.4.2. Słowackie partie polityczne.....	191
Zakończenie	199
Bibliografia	203
Wykaz tabel	217
Wykaz nazw partii	219

WSTĘP

Czechosłowacja, jako jeden podmiot państwowy, istniała w latach 1918-1939 oraz 1945-1992. Losy obydwu narodów splotły się ze sobą w XX wieku w wyniku powstałej po I wojnie światowej sytuacji na arenie europejskiej oraz doświadczeń o charakterze historycznym. W szerszej perspektywie możemy zauważyć dwa główne okresy funkcjonowania wspólnego państwa: okres międzywojenny oraz powojenne czasy dominacji ustrojów socjalistycznych w Europie Środkowej i Wschodniej. Odrębne byty państwowe w XX wieku tworzyła Słowacja w latach 1939-1945 oraz Czechy i Słowacja od 1 stycznia 1993 roku, kiedy to po rozpadzie Czechosłowacji powstały dwa odrębne państwa – Republika Czeska (czes. Česká republika) i Republika Słowacka (sł. Slovenská republika). Jeżeli chodzi o historię, to jedynie Czechy miały możliwość kształtowania długotrwałych tradycji własnej państwowości, którą przerwała przegrana bitwa pod Białą Górą w 1620 roku.

Przed przystąpieniem do badań autorzy postawili wiele pytań badawczych, wśród których znalazły się następujące: jaki był wpływ historycznych doświadczeń Czechów i Słowaków przy podejmowaniu decyzji o stworzeniu wspólnego państwa? Jak kształtował się charakter wzajemnych stosunków Czechów i Słowaków w okresie międzywojennym i powojennym? Jakie są podobieństwa i różnice we współczesnych systemach politycznych obydwu republik? Czy decyzja o rozpadzie wspólnego państwa w 1992 roku została podjęta zgodnie z oczekiwaniami społecznymi?

Ponieważ praca stanowi politologiczne studium wspólnej i odrębnej państwowości Czechów i Słowaków, dlatego teza przyjęta przez autorów została sformułowana następująco: historyczne (okres do I wojny światowej) i dwudziestowieczne czynniki o charakterze politycznym miały decydujący wpływ na decyzję o stworzeniu i rozwiązaniu wspólnych struktur państwowych Czechów i Słowaków.

W rozdziale pierwszym „Czesi i Słowacy w drodze do wspólnego państwa” autorzy analizują zjawisko tradycyjnych sposobów uprawiania polityki na ziemiach czeskich i słowackich przed 1918 rokiem. Położenie tych dwóch krajów w środku Europy wyznaczyło granice, w których rozwijała się własna, suwerenna myśl polityczna i możliwe były działania państwowotwórcze. Z jednej strony wpływy z Zachodu przyczyniały się do implementacji postaw o charakterze modernizacyjnym, z drugiej strony bliskość wschodnich krańców kontynentu wiązała społeczności zamieszkujące te ziemie ze wschodnią Słowiańszczyzną. W okresie historycznym losy dwóch narodów Słowian Zachodnich, jakimi są Czesi i Słowacy, rozeszły się. Czesi początkowo rozwijali swoją własną państwowość, wpływali także na losy innych narodów Europy Środkowej. Później dostali się pod

niewolę habsburską. Podczas gdy Słowacy niemal od zarania swoich dziejów zmuszeni byli do uznania obcego, węgierskiego panowania, które przez niemal tysiąc lat zatrzymywało proces emancypacji własnego narodu.

W tym długim, historycznym procesie ukształtowały się specyficzne cechy kultury narodowej Czechów i Słowaków, które dały o sobie znać w okresie odradzania świadomości narodowej. Uzależnienie Czech od habsburskiej Austrii, oprócz wielu negatywnych efektów, miało także pozytywny wydźwięk. W wewnątrz krajowym podziale pracy, ziemie korony św. Wacława stały się bowiem miejscem lokacji kapitału i rozwoju gospodarki opartej na przemyśle. Natomiast ziemie słowackie, poddane panowaniu węgierskiemu, traktowane były jak rolniczy skansen i miejsce zamieszkania ludzi niższej kategorii. W takich okolicznościach zaczęły się odzywać głosy wzywające do autonomii ziem czeskich i słowackich w XIX i na początku XX wieku. Antidotum na bolesne doświadczenia uzależnienia od obcych rządów miała być idea czechosłowakizmu głosząca wspólnotę etniczno-językową Czechów i Słowaków. Została wykorzystana w 1918 roku, jako ideologiczna podstawa w chwili tworzenia wspólnego państwa. Po zakończeniu I wojny światowej Czesi i Słowacy znaleźli się we własnym państwie i mogli samodzielnie kształtować swoje przyszłe losy.

Rozdział drugi „W czasach I i II Republiki” poświęcony jest politologiczno-historycznej analizie zjawisk i procesów dokonujących się w okresie międzywojennym w życiu publicznym naszych południowych sąsiadów. Autorzy prezentują podstawy aksjologiczne, normatywne oraz dynamikę rozwoju czechosłowackiego systemu politycznego. Wymiar aksjologiczny międzywojennej Czechosłowacji wiązał się z aprecjacją idei demokratycznych. Zwolennikiem tychże idei był twórca państwa Tomáš Garrigue Masaryk. W jego przekonaniu demokracja miała zastąpić religię i stanowić źródło działania wszystkich obywateli. W sferze normatywnej najwyższym prawem stała się Konstytucja z 29 lutego 1920 roku. Regulowała ona wiele aspektów życia politycznego młodego państwa, wprowadzała demokratyczne instytucje, jak prezydent, rząd, parlament, niezawisłe sądownictwo. W sensie formalnym czechosłowacki system polityczny miał charakter parlamentarno-gabinetowy. Jednak praktyka życia pokazała, że tak skonstruowany model podlegał pewnym deformacjom. Wiązały się one z wpływem osobowości prezydenta na podejmowane przez rząd i parlament decyzje. Pozycja T. Garrigue Masaryka była tak duża, że sprawował on aż cztery kadencje głowy państwa. Odszałcenie od typowego systemu parlamentarno-gabinetowego wywołane było również działalnością partii politycznych. Przez niemal cały okres międzywojenny najważniejsze decyzje podejmowała grupa pięciu, później ośmiu przedstawicieli najważniejszych partii politycznych skupionych w tzw. Pětce. Dlatego też na wyjątkową, jak na tę część Europy, demokrację w omawianym okresie należy patrzeć, jako na twór o charakterze kierowanym odgórnie. Ostatni podrozdział odnosi się do okresu związanego bezpośrednio z rozpadem wspólnego państwa, kiedy wpływ na życie polityczne w coraz większym stopniu miały czynniki o charakterze autorytarnym. Stanowiły one pokłosie tragicznych w skutkach decyzji konferencji w Monachium z jesieni 1938 roku. Prezydent Edvard Beneš został zastąpiony przez ugodowego Emila Háchę, a partie polityczne zjednoczono w dwa fronty, które miały wspierać politykę rządu. Jednocześnie coraz silniejsze stawały się głosy niezadowolenia na Słowacji,

która dążyła do uzyskania pełnej autonomii i razem z Rusią Zakarpacką ostatecznie ją uzyskała. Druga republika Czechosłowacji istniała przez pół roku i stanowiła formę agonii wspólnego państwa dwóch narodów Słowian Zachodnich.

W trzecim rozdziale „Czechy i Słowacja w okresie II wojny światowej” prezentowane są losy ziem Protektoratu Czech i Moraw oraz pierwszego w pełni samodzielnego bytu państwowego Słowacji. Wpływ na ówczesne wydarzenia miała polityka Adolfa Hitlera, która poprzez mechanizmy manipulacji doprowadziła do podporządkowania sobie rządu w Pradze oraz wykorzystała szowinistyczne tendencje tkwiące w świadomości słowackich polityków. Ich poczucie uzależnienia od czechosłowackiego rządu doprowadziły do przyjęcia przez ks. Józefa Tiso dyktatu powołania niepodległego państwa. Czechy i Morawy w okresie lat 1939-1945 stały się prowincją III Rzeszy, która całkowicie podporządkowana była polityce Berlina. Słowacja w nieco większym stopniu cieszyła się z suwerenności, ale w polityce zagranicznej oraz gospodarczej jej uzależnienie od Niemiec nie podlegało żadnej dyskusji. Sześć lat wojny to czas niezwykle trudny w życiu Czech i Słowacji; pojawiły się wówczas zarówno zjawiska negatywne, jak kolaboracja, postawy lojalistyczne wobec Niemiec, jak i heroiczne, powstanie na Słowacji w 1944 roku, czy w Pradze w 1945 roku.

Czwarty rozdział „Socjalizm w Czechosłowacji. Narodziny, rozwój, upadek” ukazuje okres prawie pół wieku funkcjonowania systemu politycznego naszych południowych sąsiadów w czasach panowania ideologii socjalistycznej w Europie Środkowej i Wschodniej. Autorzy wskazują na te wydarzenia, które przyczyniły się do ustanowienia socjalizmu, jako ustroju państwowego oraz jego późniejszą konsolidację i przyczyny upadku. Podobnie jak w innych krajach regionu, socjalizm został wprowadzony nad Węłtawą przy poparciu Związku Radzieckiego. Chociaż należy zaznaczyć, że ugrupowanie komunistyczne cieszyło się szczególnie na ziemiach czeskich i morawskich poparciem około 10% społeczeństwa w okresie międzywojennym. Niemniej jednak przejście władzy przez obóz komunistyczny nastąpiło w sposób niezgodny z zasadami demokracji. W tym celu wykorzystano przesilenie w gabinecie Klementa Gottwalda, który zastąpił ministrów reprezentujących partie demokratyczne osobami skłonnyymi do większej i ściślejszej współpracy z Partią Komunistyczną. Po zwycięskim lutym 1948 roku, komuniści przystąpili do wprowadzania podstaw prawnych przekształcających Czechosłowację w kraj demokracji ludowej. Czechosłowacja podlegała zjawiskom stalinizacji systemu i nawet, gdy po śmierci wodza ZSRR, w innych państwach mieliśmy do czynienia z odwilżą, to przywódcy w Pradze nadal zajmowali konserwatywne stanowiska. Niezadowolenie społeczne dało o sobie znać w drugiej połowie lat 60. XX wieku, kiedy najpierw w gronie reformatorsko nastawionych działaczy komunistycznych, a potem w coraz szerszych kręgach społecznych zaczęto śmieiej mówić o wypaczeniach czechosłowackiego socjalizmu i konieczności przemian. Ten duch zmian został pogrzebany przez interwencję wojsk Układu Warszawskiego w sierpniu 1968 roku.

Od końca lat 60. XX wieku postępuje proces tzw. normalizacji, wprowadzany przez władze komunistyczne, czyli odsuwania obywateli od zainteresowania życiem politycznym i przesuwaniem ich aktywności w sferę rodzinno-towarzystwą. Z jednej strony u władzy pozostała Partia Komunistyczna, z drugiej Czechom i Słowakom starano się zapewnić

lepsze warunki życia. Nie zdało się to na wiele, gdyż już w drugiej połowie lat 70. XX wieku rozwija się nurt opozycyjny. Początkowo opozycjoniści skupili się wokół idei praw człowieka i w Karcie 77 wyrazili swój sprzeciw wobec ich nierespektowania. Później zakres kwestionowanych spraw powiększył się o ekologię i gospodarkę. W latach 80. XX wieku Czechosłowacja przeżywała kryzys struktur polityczno-ekonomicznych. Nie mogła liczyć na pomoc ZSRR, a Partia Komunistyczna nie była w stanie zaproponować sensownego modelu gruntownych reform. Również przeobrażenia w bloku państw Europy Środkowej i Wschodniej wpłynęły na przyspieszenie tempa zmian. Dlatego też w 1989 roku Partia Komunistyczna zwróciła się do liderów opozycji antysystemowej z propozycją negocjacji na temat wspólnych prac na rzecz wyjścia z kryzysu. Jesień 1989 roku w Czechosłowacji przeszła do historii pod nazwą Aksamitnej Rewolucji i zapoczątkowała proces transformacji ustrojowej. Wybór Vaclava Havla kończył okres panowania ustroju socjalistycznego.

Rozdziały piąty i szósty stanowią próbę analizy wydarzeń politycznych mających istotne znaczenie dla przebiegu procesu demokratyzacji w ujęciu chronologicznym w obu omawianych krajach. W rozdziale piątym „Czechy i Słowacja w latach 90. XX wieku” jest mowa o doświadczeniach pierwszej dekady przemian politycznych w Czechach i na Słowacji – od roku 1990, czyli od pierwszych wolnych i demokratycznych wyborów parlamentarnych, które wówczas przeprowadzono do ciał legislacyjnych w ramach federacji, poprzez wybory w 1992 roku, których wynik istotnie wpłynął na dalsze losy federacji, aż do wyborów do Izby Poselskiej i Senatu w Czechach w roku 1996 (Izba Poselska i Senat) i 1998 (Izba Poselska) oraz wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w roku 1994 i 1998. Następnie zostały omówione kolejne w latach 90. wybory samorządowe w Czechach i na Słowacji (w 1990 – jeszcze w ramach Czechosłowacji, 1994 i 1998 roku), aż po proces integracji europejskiej i euroatlantyckiej, który w tej dekadzie zakończył się dla Czechów przystąpieniem do Sojuszu Północnoatlantyckiego w 1999 roku (Słowacy na swoją szansę musieli poczekać do roku 2004) oraz rozpoczęciem negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską, której członkiem zarówno Czechy, jak i Słowacja zostały w roku 2004 (Słowacja swoje negocjacje akcesyjne rozpoczynała później niż Czechy). Rozdział szósty „Czechy i Słowacja w I dekadzie XXI wieku” stanowi kontynuację problemów badawczych według podobnego schematu, jak w przypadku rozdziału szóstego – analizie poddano kolejne elekcje parlamentarne w Czechach od 2002 roku poprzez wybory z 2006, aż do ostatnich wyborów w roku 2010 (wybory do Senatu w latach 2002, 2004, 2006, 2008, 2010) oraz na Słowacji (lata 2002, 2006, 2010 i 2012) opisując życie polityczne omawianego okresu, następnie scharakteryzowano wybory samorządowe w latach 2002, 2006 i 2010 oraz pierwsze w tych krajach wybory do Parlamentu Europejskiego – w 2004 i 2009 roku i ich wpływ na wewnętrzną scenę polityczną.

Rozdział siódmy „System polityczny Czech” omawia zagadnienia związane z funkcjonowaniem poszczególnych elementów systemu politycznego w Czechach, czyli „całości kształtu działających instytucji politycznych (o charakterze prawnym) oraz stosunków między nimi, a także zasad działania i systemów normatywnych, na podstawie których one działają”¹. Przedmiotem analizy stała się władza ustawodawcza (kompetencje, tryb pracy,

organizacja wewnętrzna parlamentu, status prawny deputowanego), władza wykonawcza (prezydent, rząd, administracja publiczna), władza sądownicza oraz partie polityczne istniejące na czeskiej scenie politycznej.

Ostatni rozdział „System polityczny Słowacji” poświęcony jest współczesnej scenie politycznej na Słowacji. Autorzy poddają analizie prawnej i politologicznej poszczególne elementy systemu, jak: władza ustawodawcza (Rada Narodowa Słowacji), władza wykonawcza (prezydent, rząd), władza sądownicza, administracja publiczna, samorząd terytorialny, a także system działających na Słowacji partii.

Publikacja powstała w wyniku zainteresowań naukowych autorów, którzy są adiunktami w Zakładzie Systemów Politycznych Polski i Państw Europy Środkowej i Wschodniej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autorzy wielokrotnie odwiedzali różne zakątki Czech i Słowacji starając się poznać kulturę i sytuację życiową obywateli tego kraju. Jest to konieczne, jeśli chce się przedstawić adekwatny obraz społeczeństw i państw, które podobnie jak Polska ponad dwadzieścia lat temu zerwały z komunizmem (jeszcze jako federacja) i obecnie przechodzą przez proces modernizacji już na własny rachunek.

W pracy zostały zastosowane zróżnicowane metody badawcze: metoda historyczna, metoda systemowa, analizy i syntezy, metoda instytucjonalna, metoda porównawcza. Podstawa źródłowa opiera się na licznych publikacjach, artykułach czy materiałach internetowych polskich, anglojęzycznych, jak i oryginalnych tekstach aktów prawnych w języku czeskim i słowackim. Do najistotniejszych prac z zakresu omawianej tematyki można zaliczyć wśród pozycji anglojęzycznych: H. Agnew „The Czechs and the Lands of Bohemian Crown”, S.J. Kirschbaum „A History of Slovakia. The Struggle for Survival”, J. Lettrich „Modern History of Slovakia”, W.M. Mahoney „The History of Czech Republic and Slovakia”, a wśród polskojęzycznych: P. Bajda „Elity polityczne na Słowacji. Kręta droga do nowoczesnego państwa”, M. Bankowicz „Transformacje konstytucyjnych systemów władzy państwowej w Europie Środkowej”, A. Burakowski, A. Gubrynowicz, P. Ukielski „1989. Jesień narodów”, M. Kruk „Konstytucja Republiki Czeskiej”, K. Skotnicki „Konstytucja Republiki Słowackiej”, P. Ukielski „Aksamitny rozwód. Rola elit politycznych w procesie podziału Czechosłowacji”, J. Tomaszewski „Czechy i Słowacja”.

1 M. Barański, E. Pioskownik: Wstęp. W: Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej. Ustrój, organy władzy, partie polityczne. Red. M. Barański. Katowice 2005, s. 16.

WYKAZ TABEL

- Tabela nr 5.1. Wyniki wyborów do Czeskiej Rady Narodowej w 1990 r.
- Tabela nr 5.2. Wyniki wyborów do Słowackiej Rady Narodowej w 1990 r.
- Tabela nr 5.3. Wyniki wyborów do Czeskiej Rady Narodowej w 1992 r.
- Tabela nr 5.4. Wyniki wyborów do Słowackiej Rady Narodowej w 1992 r.
- Tabela nr 5.5. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 1994 roku
- Tabela nr 5.6. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 1996 roku
- Tabela nr 5.7. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 1996 roku
- Tabela nr 5.8. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 1998 roku
- Tabela nr 5.9. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 1998 roku
- Tabela nr 5.10. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 1998 roku
- Tabela nr 5.11. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2000 roku
- Tabela nr 5.12. Liczba radnych w gminach czeskich
- Tabela nr 5.13. Liczba radnych w gminach słowackich
- Tabela nr 6.1. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2002 roku
- Tabela nr 6.2. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2002 roku
- Tabela nr 6.3. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 2002 roku
- Tabela nr 6.4. Wyniki wyborów do Senatu w 2004 roku
- Tabela nr 6.5. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2006 roku
- Tabela nr 6.6. Wyniki wyborów do Senatu w 2006 roku
- Tabela nr 6.7. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 2006 roku
- Tabela nr 6.8. Wyniki wyborów do Senatu w 2008 roku
- Tabela nr 6.9. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2010 roku

- Tabela nr 6.10. Wyniki wyborów do Senatu w 2010 roku
- Tabela nr 6.11. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 2010 roku
- Tabela nr 6.12. Wyniki wyborów do Rady Narodowej na Słowacji w 2012 roku
- Tabela nr 6.13. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w Czechach i na Słowacji
- Tabela nr 6.14. Frekwencja w wyborach gminnych w Czechach i na Słowacji
- Tabela nr 6.15. Liczba radnych samorządowego kraju w Czechach
- Tabela nr 6.16. Liczba członków przedstawicielstwa samorządowego kraju na Słowacji
- Tabela nr 6.17. Frekwencja w wyborach regionalnych w Czechach i na Słowacji
- Tabela nr 6.18. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Czechach w 2004 roku
- Tabela nr 6.19. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego na Słowacji w 2004 roku
- Tabela nr 6.20. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Czechach w 2009 roku
- Tabela nr 6.21. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego na Słowacji w 2009 roku
- Tabela nr 6.22. Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Czechach i na Słowacji
- Tabela nr 7.1. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej dla Komunistycznej Partii Czech i Moraw
- Tabela nr 7.2. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej dla Obywatelskiej Partii Demokratycznej
- Tabela nr 7.3. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej dla Czeskiej Partii Socjaldemokratycznej
- Tabela nr 7.4. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w latach 1992-2010
- Tabela nr 8.1. Wykaz popularności Smeru w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)
- Tabela nr 8.2. Wykaz popularności ĽS-HZDS w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)
- Tabela nr 8.3. Wykaz popularności KDĽ w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)
- Tabela nr 8.4. Wykaz popularności SDKÚ-DS w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)
- Tabela nr 8.5. Wykaz popularności partii mniejszości węgierskiej w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)
- Tabela nr 8.6. Wykaz popularności SNS w wyborach do Rady Narodowej Słowacji (lata 1994-2012)